

CZU: 343.353:35.08(478+498)

INCRIMINAREA EXERCITĂRII ATRIBUȚIILOR DE SERVICIU ÎN SITUAȚIE DE CONFLICT DE INTERESE: ARGUMENTE PRO ȘI CONTRA

Adriana EȘANU

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul studiu este orientat spre identificarea premiselor sociojuridice care au stat la baza opțiunii legislative de a incrimina distinct de abuzul de putere sau abuzul de serviciu (art.327 CP RM) fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese (art.326¹ CP RM). În același timp, autorul cercetează cauzele, respectiv impedimentele care au stat la baza omisiunii de a incrimina fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul privat în situație de conflict de interese, faptă care, de altfel, a constituit obiectul unei inițiative legislative.

În vederea atingerii scopului propus, exegeza de față abordează natura juridică și, nu în ultimul rând, standardele și instrumentele anticorupție internaționale, menite să descurajeze admiterea conflictelor de interese și sporirea caracterului disuasiv al sancțiunilor.

Cuvinte-cheie: *conflict de interese, atribuții de serviciu, sector public, sector privat, abuz de putere, abuz de serviciu, incriminare.*

CRIMINALIZATION OF THE ACT OF EXERCISING THE DUTIES IN THE CONFLICT OF INTERESTS SITUATION: PROS AND CONS

This research paper is oriented to identify the social and legal premises that have been at the basis of the legislative option to incriminate the act of exercising duties in the public sector in a conflict of interests situation (article 326¹ of the Criminal Code), distinctly from abuse of power or abuse of office (art.327 of the Criminal Code). At the same time, the author studies the causes, namely impediments that were at the basis of the omission to criminalize the act of exercising the duties in the private sector in the conflict of interests situation, an act, that in its turn, made up the object of a legislative proposal.

In order to achieve the proposed scope, the present exegesis (interpretation) addresses the legal nature and, last but not least, international anticorruption standards and instruments aimed at discouraging the admission of conflicts of interests and enhancing the dissuasive character of the sanctions.

Keywords: *conflict of interests, office duties, public sector, privat sector, abuse of power, abuse of office, criminalization.*

Considerații preliminare

De lege lata, în Codul penal al Republicii Moldova este incriminată doar exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese (art.326¹). Astfel, prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.66 din 24 mai 2018 [1], legiuitorul a incriminat în premieră, *expressis verbis*, respectiva faptă prejudiciabilă, localizând-o în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal. Prin această dislocare, legiuitorul a apelat, cum era și firesc, la criteriul sistematizării științifice a normelor de incriminare – obiectul juridic generic al infracțiunii, urmărind ocrotirea relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică. Cu toate acestea, nu putem susține că, până la intervenția Legii nr.66 din 24 mai 2018, în Codul penal al Republicii Moldova a lipsit cu desăvârșire incriminarea faptei de exercitare a atribuțiilor în situație de conflict de interese. Există premise jurisprudențiale care dovedesc că exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese reprezintă o varietate a abuzului de putere sau a abuzului de serviciu (art.327 CP RM), contopindu-se în textura elementului material al folosirii intenționate a situației de serviciu. *Exempli causa*, într-o speță din practica judiciară națională, instanța a reținut la încadrare art.327 alin.(2) lit.b) CP RM, dat fiind următoarele circumstanțe: *La 14 septembrie 2007, B.I., activând în calitate de primar al s. Ghidighici, mun. Chișinău, urmărind scopul angajării fiului său B.A. la serviciu, [...], acționând cu intenție directă îndreptată spre atingerea scopului stabilit, folosindu-se de situația de serviciu, în interes personal, a propus Consiliului sătesc Ghidighici alegerea fiului său B.A. în calitate de viceprimar al s. Ghidighici. Prin decizia Consiliului sătesc nr.4/1 din 14.09.2007 a fost admisă propunerea primarului s. Ghidighici; astfel, fiul acestuia, B.A., a fost ales viceprimar al s. Ghidighici, mun. Chișinău. Întru executarea acestei decizii, la 17.09.2007 primarul s. Ghidighici, B.I., contrar prevederilor Legii privind administrația publică*

locală, a emis dispoziția nr.03-1/58 „Cu privire la angajarea în serviciu”, prin care a dispus angajarea de la 17.09.2007, în calitate de viceprimar, a lui B.A. (sublinierea ne aparține – n.a.). Tot la 17.09.2007, între Primăria s. Ghidighici, mun. Chișinău, în persoana primarului B.I., și B.A. (fiul lui B.I. – n.a.), neîntemeiat a fost încheiat și semnat contractul individual de muncă, prin care ultimul a fost angajat în calitate de viceprimar al s. Ghidighici pe o durată nedeterminată, în baza căruia B.A. a activat până la data de 17.10.2013, dată când prin hotărâre de judecată a fost anulat contractul nominalizat [2].

Coraportul gen-specie dintre folosirea intenționată a situației de serviciu și exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese este recunoscut și dintr-o perspectivă cauzală interpretativă. Astfel, în acord cu pct.4.1 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr.7 din 15.05.2017 [3], printre varietățile folosirii situației de serviciu tipice infracțiunii prevăzute la art.327 CP RM se consemnează participarea, cu drept de vot sau de decizie, la examinarea și soluționarea problemelor ce vizează un interes personal, inclusiv cel al persoanelor cu care persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică se află în raporturi de rudenie, afinitate ori în relații ostile.

În aceeași ordine de idei, această aserțiune este confirmată și de Centrul Național Anticorupție cu ocazia expertizării proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal, Codul contravențional, Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate nr.132/2016, Legea privind declararea averii și a intereselor personale nr.133/2016) [4]. La concret, autoritatea de expertizare anticorupție indică că componența de infracțiune ce se propune a fi introdusă cade în prezent sub incidența normei penale prevăzute la art.327 alin.(2) lit.b¹) din Codul penal nr.985/2002, care reglementează abuzul de putere sau abuzul de serviciu, comis din interes material, în scopul realizării altor interese personale sau în interesul unei terțe persoane, care reprezintă o normă generală în coraport cu cea propusă, care ar reprezenta o normă specială.

În altă ordine de idei, consemnăm că în Capitolul XVI al Părții speciale a Codului penal – „Infracțiuni de corupție în sectorul privat”, nu-și găsește oglindire incriminarea distinctă a faptei de exercitare a atribuțiilor în sectorul privat în situație de conflict de interese de abuzul de serviciu (art.335 CP RM). Astfel printr-o lucrur, prevederea din actul extrapenal de referință, la concret – art.45 alin.(2) lit.b) din Legea integrității, nr.82 din 25.05.2017 [5], are o natură pur declarativă. Amintim cu această ocazie că, potrivit respectivei prevederi, constituie infracțiune, *inter alia*, exercitarea atribuțiilor de serviciu în sectorul privat (sublinierea ne aparține – n.a.) în situație de conflict de interese, fiind atribuită la actele conexe actelor de corupție, care au fost săvârșite împreună sau în legătură directă cu un act de corupție. Prin această stare creată în sistemul nostru juridic, legiuitorul a sfidat principiul activității de legiferare consacrat în art.3 alin.(1) lit.d) din Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017 [6], potrivit căruia la elaborarea unui act normativ se respectă coerența normelor juridice.

Amintim că o inițiativă legislativă privind incriminarea exercitării atribuțiilor de serviciu în sfera privată în situație de conflict de interese a fost înregistrată încă în anul 2016. O dovadă în acest sens este proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte normative, nr.268 din 15.06.2016 [7], potrivit căruia, se preconiza, *inter alia*, incriminarea a două fapte de exercitare a atribuțiilor de serviciu în situație de conflict de interese: exercitarea atribuțiilor de serviciu în sectorul public în situație de conflict de interese (art.326²) și exercitarea atribuțiilor de serviciu în sfera privată în situație de conflict de interese (art.335²). Din Nota informativă cu privire la proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte normative, nr.268 din 15.06.2016 [8, p.4], deducem că fundamentul juridic care a stat la baza acestor completări este reprezentat de standardele anticorupție internaționale (Convenția ONU împotriva corupției), precum și de Acordul de Asociere RM-UE. Se pare că aceste argumente nu au fost suficiente pentru legiuitor pentru a incrimina cu titlu de *nomen iuris* exercitarea atribuțiilor de serviciu în sfera privată în situație de conflict de interese.

Fundamentarea sociojuridică a opțiunii legislative de a incrimina fapta de exercitare a atribuțiilor de serviciu în situație de conflict de interese, exclusiv în sectorul public

Urmare a constatărilor desprinse din compartimentul precedent, apar ca firești următoarele întrebări: care este fundamentarea sociojuridică a opțiunii legislative de a desprinde din art.327 CP RM fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese? De ce această remaniere legislativă a operat doar în sfera publică, nu și în sectorul privat?

Preliminar, consemnăm că, în conformitate cu art.7 alin.(4) al Convenției ONU împotriva corupției [9], prevedere ce se referă la sectorul public, fiecare stat parte se străduiește, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, să adopte, să mențină și să consolideze sisteme care să favorizeze transparența și să

prevină conflictele de interese. Corelativ, în art.12 alin.(2) lit.b) din Convenție, prevedere ce se referă la sectorul privat, se relevă că pentru atingerea obiectivelor stipulate în alin.(1) al articolului amintit (și anume: prevenirea corupției implicând sectorul privat și, dacă este cazul (sublinierea ne aparține – *n.a.*), prevederea de sancțiuni civile, administrative sau penale eficiente, proporționate și punitive, în caz de nerespectare a acestor măsuri) se vor promova elaborarea de norme și proceduri pentru apărarea integrității instituțiilor private vizate, inclusiv coduri de conduită pentru ca întreprinderile și toate profesiile interesate să-și exercite activitățile în mod corect, onorabil și adecvat pentru a preveni, *inter alia*, conflictele de interese.

Nu putem să nu remarcăm că prevenirea conflictului de interese în sectorul privat pe care o impune Convenția ONU împotriva corupției implică o paletă largă de măsuri, cea mai drastică fiind, desigur, apărarea împotriva conflictului de interese prin mijloace juridico-penale. Din acest punct de vedere, subscriem la viziunea exprimată de A.Chirilă, potrivit căreia o politică modernă cu privire la conflictul de interese trebuie să caute să ajungă la un echilibru, prin identificarea riscurilor legate de corectitudinea organizațiilor publice și a funcționarilor publici, interzicerea formelor inacceptabile de conflict de interese, tratarea corespunzătoare a situațiilor de acest gen, informarea organizațiilor publice și a persoanelor oficiale cu privire la apariția unor asemenea conflicte de interese, asigurarea introducerii unor proceduri eficiente pentru identificarea, declararea, rezolvarea și promovarea soluției adecvate pentru situațiile de conflict de interese [10, p.18-19].

Asupra fundamentării apelării la mijloace juridico-penale de prevenire a conflictelor de interese s-a expus, bunăoară, Curtea Constituțională a României. Deloc întâmplător luăm în vizor alegațiile instanței de contencios constituțional a României cu referire la incriminarea faptelor de conflict de interese. Or, după cum rezultă din Nota informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative [11], prin care a fost incriminată propriu-zis fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, art.326¹ CR RM a intrat în legea penală a Republicii Moldova, în special, prin filiera modelului incriminator al României. Astfel, cu prilejul soluționării excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.301 alin.(1) și art.308 alin.(1) din Codul penal al României [12], Curtea Constituțională a României a apreciat, referitor la incriminarea faptelor de conflict de interese [13], că aceasta are ca scop, pe de o parte, sancționarea penală a funcționarului public care, în mod conștient și deliberat, își satisface interesele personale prin îndeplinirea atribuțiilor publice, și, pe de altă parte, înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita persoanelor care exercită o funcție publică sau care prestează un serviciu public. La fel, instanța de contencios constituțional a României a punctat că reglementarea ca subiect activ al infracțiunii de conflict de interese a unor persoane private, prin dispozițiile art.308 din Codul penal a României, este excesivă, întrucât are loc o extindere nepermisă a forței de constrângere a statului, prin utilizarea mijloacelor penale asupra libertății de acțiune a persoanelor circumscrise în cauză dreptului la muncă și libertății economice, fără să existe o justificare criminologică în acest sens. În cele din urmă, Curtea Constituțională a României ajunge la concluzia că protecția penală astfel reglementată nu respectă un raport just de proporționalitate între severitatea măsurii ce poate fi luată și interesul individual al persoanelor; or, este greu de identificat o valoare socială ce trebuie protejată în cazul sancționării conflictului de interese în mediul privat, dat fiind că eventualele cazuri concrete de incompatibilitate pot fi eficient soluționate cu ajutorul mijloacelor de drept civil, dreptul muncii sau prin alte reguli, care nu implică răspunderea penală. Urmare a constatărilor făcute în Decizia Curții Constituționale a României nr.603 din 06.10.2015, prin Legea României nr.193/2017 a fost modificat nu doar conținutul infracțiunii, ci și denumirea marginală, fapta fiind intitulată „Folosirea funcției pentru favorizarea unor persoane”.

Nu avem motive de a nu susține poziția instanței de contencios constituțional a României, considerent din care amintim că, în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, trebuie să se țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte ca infracțiune trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „*ultima ratio*”.

Sub acest aspect, salutăm opțiunea legislativă de a incrimina exercitarea atribuțiilor de serviciu doar în sfera publică, nu și în cea privată în situație de conflict de interese, prin aceasta prevenind potențialele disfuncționalități în sectorul privat. Or, *per a contrario*, incriminarea exercitării atribuțiilor de serviciu în sfera privată în situație de conflict de interese înseamnă nu altceva decât tragerea la răspundere a unui administrator al unei societăți comerciale pentru negocierea și luarea deciziei persoanei juridice referitoare la actul juridic sau operațiunea la care se referă conflictul de interese, sfidând obligația de a informa în prealabil organul competent despre această situație în modul determinat în actul de constituire și în lege, ceea ce presupune intervenția legii penale pentru încălcarea unei obligații de natură civilă (privată), la concret – a următoarelor obligații prevăzute la:

- art.68⁴ din Codul civil al RM – Obligația de a evita conflictul de interese;

- art.68⁵ din Codul civil al RM – Obligația de a nu accepta beneficii de la terți;
- art.68⁶ din Codul civil al RM – Obligația de a declara interesul într-un act juridic sau operațiune care se propune persoanei juridice.

Dat fiind această realitate, ne întrebăm: cât de rațională ar fi tragerea la răspundere penală a administratorului unei societăți cu răspundere limitată pentru acțiunea sa de angajare a rudelor sau cât de justificată ar fi intervenția legii penale pentru fapta de încheiere a unor acte juridice civile de către administratorul unei societăți comerciale cu o altă societate comercială, gestionată de către o rudă de a sa? Firește, încălcarea obligațiilor prevăzute la art.68⁴ - art.68⁶ din Codul civil al RM trebuie să genereze consecințe, nu însă de natură juridico-penală. Considerăm că cele mai adecvate mijloace de apărare împotriva unor astfel de încălcări sunt cele de natură civilă sau de natură disciplinară. În definitivă, venim cu propunerea de abrogare a lit.b) din art.45 alin.(2) din Legea integrității, nr.82 din 25.05.2017.

Revenind la incriminarea cu titlu de *nomen iuris* a exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, considerăm că legiuitorul s-a condus anume de principiul „*ultima ratio*”. Or, din cele trei categorii ale conflictelor de interese enumerate în art.12 alin.(1) al Legii privind declararea averii și intereselor personale, nr.133 din 17.06.2016 [14], doar conflictul de interese consumat este supus punibilității. Mai mult ca atât, spre deosebire de conflictul de interese consumat reglementat de Legea nr.133/2016, în sfera penală nu oricare conflict de interese consumat generează răspundere penală, ci doar acela care se caracterizează prin intenție calificată prin scop. Or, expresia „*în vederea obținerii, directe sau indirecte, a unui avantaj patrimonial a cărui valoare depășește 10000 de unități convenționale*” îndeplinește rolul de semn obligatoriu al laturii subiective a componenței infracțiunii, lipsa căruia face inaplicabilă răspunderea penală. Evidențiem că sintagma „*în vederea*” utilizată în dispoziția alin.(1) art.326¹ CR RM are semnificație de finalitate a acțiunii prejudiciabile, fapt dedus chiar din definiția scopului infracțiunii dată în literatura de specialitate: prin scop infracțional se înțelege acel proces psihic care constă în urmărirea realizării unor consecințe ale acțiunii sau, altfel spus, obiectivul propus și reprezentat de către făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale [15, p.112]. Astfel, locuțiunea „*în vederea*” presupune obiectivul pe care și-l propune făptuitorul prin săvârșirea soluționării unei cereri, demersuri sau plângeri, prin adoptarea unui act administrativ, prin încheierea, directă sau prin intermediul unei persoane terțe, a unui act juridic, prin luarea unei decizii sau prin participarea la luarea unei decizii. Prin urmare, simpla urmărire a finalității evidențiate este suficientă pentru imputarea răspunderii penale, nefiind condiționată de realizarea efectivă a obținerii, directe sau indirecte, a unui avantaj patrimonial a cărui valoare depășește 10000 de unități convenționale. Totuși, dacă activitatea prejudiciabilă a făptuitorului nu este orientată spre obținerea avantajului patrimonial în cuantumul cerut de lege (peste 10000 de unități convenționale), fapt dedus din circumstanțe de ordin obiectiv, întrucât conflictul de interese constituie o specie, *alias* un caz particular al folosirii situației de serviciu, conflictul de interese consumat va fi încadrat în baza art.327 CP RM, cu condiția *sine qua non* ca acesta să fie generator de prejudiciu patrimonial, adică să producă daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice. Din această perspectivă, susținem că, *de lege lata*, exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese are o dublă accepțiune: incriminare *nomen iuris* (art.326¹ CP RM) și modalitate faptică de săvârșire a infracțiunii (art.327 CP RM). Cu acest prilej, au dreptate autorii care susțin că calificarea faptei conform art.326¹ CP RM exclude aplicarea art.327 CP RM; infracțiunile prevăzute la art.326¹ și la art.327 CP RM pot forma un concurs real, nu însă un concurs ideal [16, p.24].

În alt context, consemnăm că existența avantajului patrimonial în conjunctura atitudinii psihice a persoanei publice care exercită atribuții în situație de conflict de interese ne amintește întrucâtva de infracțiunile de corupție. Cu toate acestea, considerăm că nu putem pune semn de egalitate între infracțiunile de corupție, pe de o parte, și infracțiunea de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, pe de altă parte. Aceasta deoarece infracțiunile de corupție nu pot să existe în afara unei remunerații ilicite, fapt ce impune necesarmente existența unui corupt, pe de o parte, și a unui corupător, pe de altă parte. *Per a contrario*, în cazul exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, nu mai este nevoie de cele două persoane tipice infracțiunilor de corupție. Or, așa cum rezultă din textul de lege prevăzut la art.326¹ CP RM, beneficiul acțiunii prejudiciabile comise în calitate de persoană publică, respectiv persoană cu funcție de demnitate publică, manifestată alternativ în: soluționarea unei cereri, demersuri sau plângeri, adoptarea unui act administrativ, încheierea, directă sau prin intermediul unei persoane terțe, a unui act juridic, luarea unei decizii sau participarea la luarea unei decizii, și-l asumă tocmai aceasta (beneficiul este pentru sine sau

pentru o persoană apropiată persoanei publice sau persoanei cu funcție de demnitate publică), constituind totodată și mijlocul care îl impulsionează pe subiectul infracțiunii să adopte un comportament incorect, neonest.

Subliniem că în literatura de specialitate nu există o viziune unitară cu privire la natura juridico-penală a conflictului de interese, însă în majoritate autorii susțin că conflictul de interese este o infracțiune de serviciu, nu o infracțiune de corupție [17, p.82].

Din perspectiva cadrului normativ național, anume art.45 alin.(2) lit.a) din Legea integrității, nr.82 din 25.05.2017, exercitarea atribuțiilor de serviciu în sectorul public în situație de conflict de interese constituie act conexas actelor de corupție, care este săvârșit împreună sau în legătură directă cu un act de corupție. Însă, din punctul de vedere al cadrului incriminator, considerăm că fapta prejudiciabilă prevăzută la art.326¹ CP RM se atribuie la infracțiunile care aduc atingere activității de serviciu, dar care nu sunt legate nemijlocit de corupție.

În același timp, nu putem să nu fim de acord cu o interpretare judiciară, care încearcă să ne convingă despre posibilitatea metamorfozării conflictului de interese într-un veritabil act de corupție: „*Deși conflictul de interese nu înseamnă ipso facto corupție, totuși apariția unor conflicte de interese personale și obligațiile publice ale funcționarilor publici, dacă nu este tratată corespunzător, poate duce la corupție*” [18]. Aceasta deoarece o faptă prejudiciabilă trebuie analizată atât din perspectiva esenței și naturii sociale și de drept a preceptului incriminator, cât și din perspectiva posibilelor fapte prejudiciabile derivate din actul de conduită propriu-zis.

Concluzii

Prin incriminarea nemijlocită a faptei de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, legiuitorul a urmărit cel puțin înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita persoanei publice, respectiv a persoanei cu funcție de demnitate publică, care este investită, în virtutea atribuțiilor sale de serviciu, să soluționeze cereri, demersuri sau plângeri, să adopte un act administrativ, să încheie, direct sau prin intermediul unei persoane terțe, un act juridic, să ia o decizie sau să participe la luarea unei decizii, constituind și un puternic factor psihologic, numit prevenție generală. Considerăm că motivele care au stat la baza criminalizării exprese a exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese sunt direct proporționale cu principiile esențiale de funcționare normală a entităților publice, deci aflate într-o legătură indisolubilă cu etica și conduita profesională a persoanei publice, respectiv a persoanei cu funcție de demnitate publică, orientată spre cultivarea îndeplinirii atribuțiilor de serviciu cu responsabilitate, competență, eficiență, promptitudine și corectitudine, precum și în spiritul de a se abține de la orice act sau faptă care poate prejudicia imaginea, prestigiul sau interesele unității în care activează. Prin aceasta se justifică fundamentarea socială de criminalizare expresă a faptei de exercitare a atribuțiilor de serviciu doar în sfera publică în situație de conflict de interese și, beneficiind de o aprobare din partea societății civile, credem că remanierea legislativă operată prin Legea nr.66/2018 îi asigură o includere eficientă în sistemul nostru de drept, care, sperăm, își va regăsi aplicabilitate practică în caz de abatere de la prohibiția instituită.

Referințe:

1. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.66 din 24 mai 2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.181.
2. Sentința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău, din 19 februarie 2014 (Dosarul nr.1-314/14).
3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „*Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu*”, nr.7 din 15.05.2017. [Accesat: 02.09.2019] Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216
4. Raport de expertiză anticorupție la proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal nr.985/2002, Codul contravențional nr.218/2008, Legea nr.132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate, Legea nr.133/2016 privind declararea averii și intereselor personale, Legea nr.271/2008 privind verificarea titularilor și a candidaților la funcții publice). [Accesat: 02.09.2019] Disponibil: https://www.cna.md/exp_files
5. Legea integrității, nr.82 din 25.05.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.229-243.
6. Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.7-17.
7. Proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative (Codul penal – art.55, 60, 64 ș.a.; Codul de procedură penală – art.1328 ș.a.). [Accesat: 02.07.2019] Disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3289/language/ro-RO/Default.aspx>

8. Notă informativă cu privire la proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte normative, nr.268 din 15.06.2016. [Accesat: 02.07.2019] Disponibil: <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/3289/language/ro-RO/Default.aspx>
9. Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31.10.2003, semnată de Republica Moldova la 28.09.2004, ratificată prin Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, nr.158 din 06.07.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.103-106 din 20.07.2007.
10. CHIRILĂ, A. Conflictul de interese. Implicații juridice administrative și penale. În: *Revista Transilvăneană de Științe Administrative*, 2010, nr.3(27), p.17-29.
11. Notă informativă la proiectul Legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat: 02.09.2019] Disponibil: <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4086/language/ro-RO/Default.aspx>
12. Codul penal al României, nr.286 din 17.07.2009. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.510. În vigoare din 01.02.2014.
13. Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.301 alin.(1) și art.308 alin.(1) din Codul penal, nr.603 din 06.10.2015. În: *Monitorul Oficial al României*, 2015, nr.845.
14. Legea privind declararea averii și intereselor personale, nr.133 din 17.06.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.245-246.
15. BUCUR, A. Influența mobilului și scopului asupra vinovăției penale. În: *Caiete de drept penal*, 2006, nr.2, p.105-118.
16. BRÎNZA, S., STATI, V. Exercițarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese: reglementarea răspunderii în Codul penal al Republicii Moldova. În: *Modern scientific challenges and trends: a collection scientific works of the International scientific conference (20th July2018)*. Warsaw: Sp. z o. o. „iScience”, 2018, p.19-28.
17. BOGDAN, S. Incriminarea conflictului de interese. În: *Caiete de drept penal*, 2009, nr.2, p.78-90.
18. Sentința penală nr.666 din 30 iunie 2014, definitivă prin Decizia penală nr.13 din 05 februarie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României (Dosar nr.3159/1/2014). [Accesat: 04.09.2019] Disponibil: <https://legeaz.net/spete-penal-iccj-completul-de-5-judecatori/decizia-13-2015>

Date despre autor:

Adriana EȘANU, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: adriana.esanu@yahoo.com

Prezentat la 23.09.2019